

**PROF. DR. OSMAN GÜNDÜZ'ÜN İKİNCİ MEŞRUTİYET ROMANI 1908-1918
YAPISAL VE TEMATİK İNCELEME ESERİ ÜZERİNE**

Deniz ÇOBANOĞLU*

1. Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ'ün Öz Geçmişi:

Osman GÜNDÜZ, 1951 yılında Erzurum'da dünyaya gelir.

İlkokulu ve ortaokulu Erzurum'da liseyi Erzurum İmam Hatip Lisesinde ve Muğla Turgut Reis Lisesinde tamamlar.

GÜNDÜZ, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde başladığı yükseköğrenimini yarıda bırakarak Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne kaydını yaptırır. Anılan bölümden 1977 yılında mezun olur.

GÜNDÜZ, bir süre Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yaptıktan sonra 1984 yılında Atatürk Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne araştırma görevlisi olarak girer.

Osman GÜNDÜZ, *Selâhaddin ENİS: Hayatı, Edebi Kişiliği, Hikâyeciliği* adlı çalışmasıyla 1987 yılında “**Bilim Uzmanı**”; *Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema* başlıklı çalışmasıyla da 1993 yılında “**Edebiyat Doktoru**” olur.

*Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ yüksek lisansüstü öğrenim gören öğrencileriyle
(C. ALYILMAZ Arşivi)*

* Arş. Gör.; Atatürk Üniversitesi, KKEF, Türkçe Eğitimi Bölümü, dnz2424@hotmail.com.

2004 yılında Türk Edebiyatı alanında **doçent** GÜNDÜZ, 2009 yılında Türkçe Eğitimi Bölümüne **profesör** olarak atanır.

Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ (C. ALYILMAZ Arşivi)

Hâlen Atatürk Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde Bölüm başkanı olarak görev yapan Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ'ün müşterek ve münferit olarak hazırladığı pek çok eseri bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmını aşağıda dikkatlere sunmak yararlı olacaktır:

- **Kitapları:**

- ALACATLI, H., AKTAŞ, Ş., GÜNDÜZ, O. (1996). *İlköğretim Türkçe 6*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ALACATLI, H., AKTAŞ, Ş., GÜNDÜZ, O. (1996). *İlköğretim Türkçe 7*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ALACATLI, H., AKTAŞ, Ş., GÜNDÜZ, O. (1996). *İlköğretim Türkçe-8*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- GÜNDÜZ, O. (1997). *Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema I-II*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları “Düşünce Eserleri Dizisi”.
- ÇELİK, Y., GÜNDÜZ, O., ŞİMŞEK, T. (1999). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* Erzurum: Bakanlar Matbaa.
- AKTAŞ, Ş., GÜNDÜZ, O. (2001). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- GÜNDÜZ, O. (2003). *Düş ile Gerçek Arasında Oktay Akbal’ın Öykücülüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- GÜNDÜZ, O. (2009). *İhsan Oktay Anar’ın Kurgu Dünyası/Anar’ın Kurgu evreninde postmodern bir gezinti*. Ankara: Vizyon Yayınevi.
- GÜNDÜZ, O., ŞİMŞEK, T. (2011). *Uygulamalı Yazma Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınevi.
- GÜNDÜZ, O., ŞİMŞEK, T. (2011). *Uygulamalı Okuma Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınevi.
- GÜNDÜZ, O. (2013). *İkinci Meşrutiyet Romanı 1908-1918, Yapısal ve Tematik İnceleme*. İstanbul: Dergâh Yayınevi.

- **Seçilmiş Makaleleri:**

- GÜNDÜZ, O. (1987). “Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil’in “Harabat Karşısında Namık Kemal” Adlı Eser hakkında Bazı Dikkatler. *Yedi İklim*, 10.
- GÜNDÜZ, O. (1988). Lalo'ya Göre Estetik Doktrinlerin Tenkidi ve Sosyolojik Estetik. *Yedi İklim*, 19.
- GÜNDÜZ, O. (1989). Mesihpaşa İmamı’nda Şahısla Dünyası ve Poetik Unsurlar. *Milli Eğitim*, Sayı: 90.
- GÜNDÜZ, O. (1997). Sanat ve Edebiyat Yazılarını Yeniden Okumak. *Dergâh Yayınları, Prof.Dr. Orhan Okay’a Armağan*.
- GÜNDÜZ, O. (2000). Meşrutiyet Romanında Geleneksel Hikâyeden Gelen Unsurlar. *Türk Yurdu Türk Romanı Özel Sayısı*, : 153-154, 92-98.
- GÜNDÜZ, O. (2005). Ana Dili Öğretiminde Anlatım Sorunları ve Çözümüne Dair Bazı Öneriler. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 19-34.

- GÜNDÜZ, O. (2006). İkinci Meşrutiyetten Cumhuriyete Türk Romanında Yeni açılımlar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Sayı: 8, 101-164.
- GÜNDÜZ, O. (2007). Yakın Dönem Tarihsel Romanlarda Çatışma Alanları ve Tarihsel Romanların “Ulusal Kimlik Edinmedeki Rolü”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 35, 135-157.
- GÜNDÜZ, O. (2011). Efsanelerle Beslenen Platonik Bir Aşk Şiiri: Mona Rosa. *Yeni Türk Edebiyatı Dergisi*, 4, 197-204.
- GÜNDÜZ, O. (2012). Ahmet Midhat’tan Tahirü’l Mevlevi’ye Teşebbüs-i Şahsi. *Kurgan Edebiyat, Prof. Dr. Şerif Aktaş’ a Armağan*, 14, 224-235.
- GÜNDÜZ, O. (2013). Şerif Aktaş: Hoca, Ağabey ve Güvenilir Bir Dost. *Kurgan Edebiyatı*, 14, 65- 67.

2. İkinci Meşrutiyet Romanı 1908-1918 Yapısal ve Tematik İnceleme:

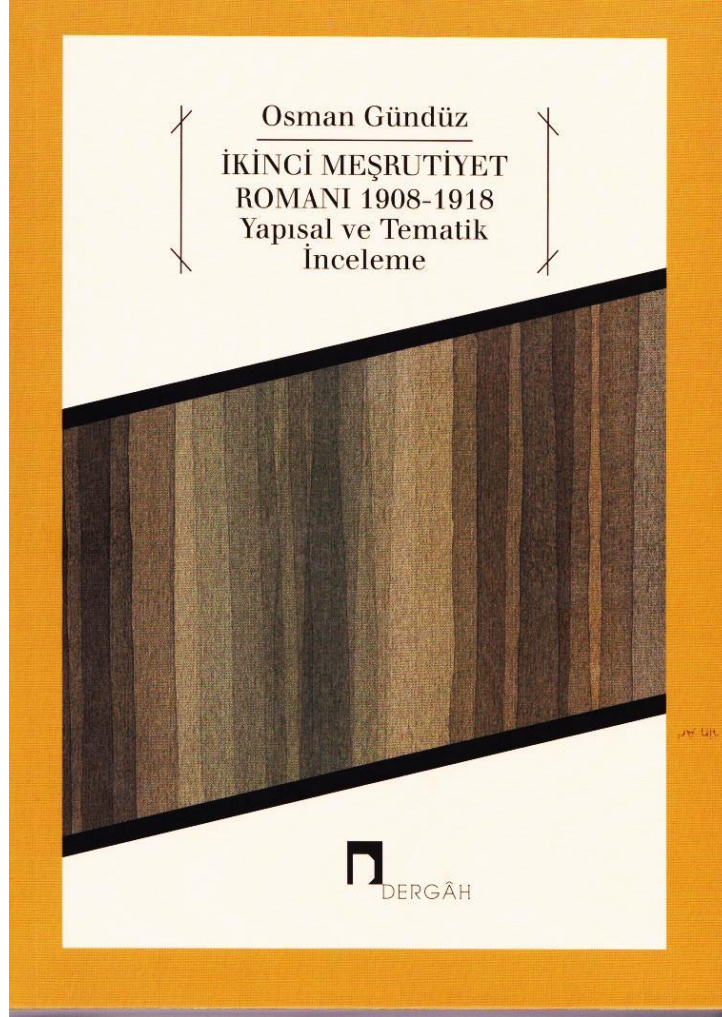
İkinci Meşrutiyet Romanı 1908-1918 Yapısal ve Tematik İnceleme adlı eser şu bölümlerden oluşmaktadır:

- Ön söz
- Giriş
- I. Bölüm: Nicelik Bakımından Yapısal Sınıflama
- II. Bölüm: Nitelikleri Bakımından Yapısal Sınıflama
- Sonuç
- Bibliyografya
- Yararlanılan Kaynaklar
- Dizin

Eserin giriş bölümünde birinci baskıya ve son baskıya ön söz olmak üzere iki ön söz bulunmaktadır. Ön sözde çalışmanın dönemin roman anlayışındaki önemli bir boşluğun tespit edilmesiyle ortaya çıktığından bahsedilmiştir. Mevcut kaynaklardaki bilgilerin bir kısmı eksik, bir kısmı ise birbirlerini tekrar ettiği için çalışmanın ilk kısmını dönemin roman varlığını ve özelliklerini saptamaya yönelik araştırmalar oluşturmaktadır. Çalışmada 156 eserin incelendiği bazı bölümlerde tekrarlardan kaçınmak için ilgili bölüme göndermeler veya kısa özetler yapıldığından bahsedilmiştir. Ön söz kısmı eserin hazırlanışı sürecinde desteklerini gördüğü Prof. Dr. Şerif AKTAŞ’a, Prof. Dr. Orhan OKAY’a, Prof. Dr. Ahmet KIRKILIÇ’a, Yrd. Doç.Dr. Tacettin ŞİMŞEK’e ve Adnan ÇINAROĞLU’na teşekkürle son bulmaktadır.

Eserin giriş kısmı: İkinci Meşrutiyet’e Kadar Türk Romanında Yapı ve Temanın gelişimi, Erken Yakalanmış Bir Kısa Başarı Öyküsü: Serveti Fünun Romanı, İkinci Meşrutiyet’ten

Cumhuriyet'e Yeni Açılımlar: Sokağa, İnsana, Zamana Açılma Meşrutiyet Dönemi Romanlarında Kurmaca Dünyanın Algılanışı ya da Geleneksel Romandan Çağdaş Romana Geçişin Sancılı Serüveni, İkinci Meşrutiyet Döneminde Ortak Yapı bölümlerinden oluşmaktadır.

Eserin ön kapak görüntüsü

Giriş kısmında Türk okurunun roman ile ilk karşılaştığı tarihten İkinci Meşrutiyet dönemi 1908-1918 yılları arasındaki romanın tema, sosyal düşünce, sosyal hayat, değişen gelenek görenek, konu ve ahlaki değerlerinden örnekler ile bahsedilmiştir. Tanzimat, Servetifünun, İkinci Meşrutiyet Dönemi romanlarının özelliklerinden bahsedilirken dönemler kendi aralarında karşılaştırılmış; gelişen, değişen ve birbirlerine göre üstün yönlerinden bahsedilmiştir. Üslup teknik ve tema gibi bir romanın barındırması gereken özellikler dönemlere göre kıyaslanmıştır. Teknik açıdan bir arayış içinde olan roman türünün geçirdiği değişimler sosyal hayat ve siyasi koşullar göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Çalışmanın konusunu oluşturan İkinci Meşrutiyet Dönemi romanının dili kullanım biçimini, karakterlerin ruhsal özelliklerini, düşünce ve yaşayış biçimlerini

oluşturacak olan nitelikler bu dönemden önceki romanların özelliklerinden bahsederek İkinci Meşrutiyet Dönemi romanının özelliklerine alt yapı oluşturulmuştur.

Giriş bölümünde ayrıca 1908-1918 yıllarında yazılan romanların kısa roman/ uzun hikâye, polisiye, 1908'den önce tefrika edilenler ve 1908-1918 yıllarında tefrika edilenler olmak üzere İkinci Meşrutiyet Dönemi romanlarının yıllara göre dağılımı tablo hâlinde verilmiştir.

İkinci Meşrutiyet Romanı 1908- 1918 Yapısal ve Tematik İnceleme isimli eser ilgililerin istifadesine sunulmuştur (İstanbul 2013, 632 s.).

Editörlüğünü Murat Koç, seri kapak tasarımını Işıl Döneray, sayfa düzenini ise E. Gökçe Aksoy'un yaptığı eser nicelik bakımından yapısal sınıflama ve nitelikleri bakımından yapısal sınıflama olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Nicelik bakımından yapısal sınıflama kendi içinde üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar:

- İki kutuplu romanlar (47)
- Üç kutuplu romanlar (48)
- Çok kutuplu romanlar (49)

İki kutuplu romanlarda olması gereken A ile gösterilirken B inanç, düşünce, yaşama biçimini sembolize eder. Eserin üç kutuplu çalışmalar bölümünde ise tematik güç ya da aslı kişi olan A merkezde iken ulaşılmak istenen hedef B ile temsil edilir. C ise hedefe giden yoldaki engeli temsil eder. Çok kutuplu çatışmalarda ise A ya da AB merkezde olmak üzere yapıları birbirinden farklılık gösterir.

Nitelikleri bakımından yapısal sınıflama bölümü ise sosyal çatışmalar ve bireysel çatışmalar olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan sosyal çatışmalar bölümü siyasal, düşünce ayrılıkları, kuvvetler, uygarlık, zihniyet, iki sosyal sınıf, iki sosyal varlık, mistik çatışmalar olarak ana başlıklar halinde sınıflandırılmıştır. İkinci bölümde ise iç çatışmalar ve kişiler arası çatışmalara yer verilmiştir. Sosyal çatışmalar bölümünün içeriği şöyledir:

1. Siyasal çatışmalar başlığı altında yönetimle olan çatışmalara değinilmiştir. Bu kapsamda bir siyasal örgüt olarak Jön Türk hareketi, Jön Türk- yönetim, birey /aydın –yönetim konuları açıklanmıştır. Düşünce ayrılıklarından doğan çatışmalar ise meşrutiyet/ demokrasi-zorba idare, Türkçülük-Osmanlılık, Ademimerkeziyet/ yerinden yönetim- merkezi yönetim alt başlıkları halinde incelemeye tabi tutulmuştur.

2. Kuvvetler çatışması başlığı altında Nizâmıceddit - Yeniçeri, etnik huzursuzluklardan doğan çatışmalar, Türkler ve komşuları konularına temas edilmiştir.

3. Uygarlık çatışması sınıflandırmasında tarihsel süreç içinde Doğu- Batı ilişkileri, hilal ve haç, Batılılaşma serüveni, nasıl bir Batılılaşma, yaşayış biçiminde Batılılaşma, sanatta Batılılaşma,

eğitim ve öğretim, evlilik, Batılı akımlar karşısında Türk kadını, kadın ve aile konularından bahsedilmiştir.

4. Zihniyet çatışması başlığı altında pozitivist aydın- zihni boş inançlarla biçimlenmiş toplum, soyaçekim ve soyluluk konularına değinilmiş daha sonra ahlaki değerler ve felsefi düşünceler, Batılılaşma ile gelen değer yargılarından bahsedilmiştir. Eserde ayrıca geçmiş- şimdi, birey ve toplum, sefahat/mirasyedilik, birey ve gelenekler ve son olarak da Anadolu-İstanbul çatışmasına değinilmiştir.

5. İki sosyal sınıfın çatışması tasnifinde ise zenginlik-yoksulluk, zenginlik-yoksulluk çatışmasından doğan felsefi düşünce olan sosyalizm, özgürlük ve esirlik, amir ve memur ilişkisinden bahsedilmiştir.

6. İki sosyal varlığın çatışması kapsamında üvey anne- korumasız çocuk, kurmaca dünyanın iki ezeli rakibi olan kayınvalide ve gelin, birey ve ailesi konuları ele alınmıştır.

7. Mistik çatışmalar başlığı altında Batı'nın felsefi doktrinleri karşısında Osmanlı aydınının bunalımı, insani olan- İlahî olan, dünyanın geçiciliği/maddenin arkasındaki gerçek konuları izah edilmiştir.

İkinci bölüm olan bireysel çatışmalar iç çatışmalar ve kişiler arası çatışmalar olmak üzere iki kısımdan oluşur. Birinci kısım olan iç çatışmalar başlığı altında duygu-mantık, beden-ruh/çirkinlik azabı- sevmeye isteği, gençlik-yaşlılık/tükenen gençlik hayalleri- yaşlılık korkusu, aşk ve ülkü konularına değinilmiştir. İkinci kısımda ise kişiler arası çatışmalar başlığı altında insanlığın ezeli çatışma unsurları olan iyiler ve kötüler, bireysel çatışmaların temel figürleri olan kadın erkek ve çatışmaların roman kişileri üzerindeki olumsuz etkileri konularına değinilmiştir.

Sonuç bölümünde ise romanın özellikle toplumsal ve siyasal kargaşanın arttığı, değerlerin alt üst edildiği çöküş dönemlerinde, sosyal işlevi bakımından asıl görevinin önüne geçtiği ve daha aktif bir rol üstlendiğine, bu özellikleri gösteren İkinci Meşrutiyet Dönemi Romanı eser- okul ilişkisi, konu olay örgüsü ve daha çok yapı bakımından kendinden önceki ve sonrakilerden ayrıldığı izah edilmiştir (Gündüz, 2013: 568).

En sonunda İkinci Meşrutiyet Dönemi Romanının bütün acemiliklerine rağmen bir arayışın romanı olduğu, bu dönemde yazılan roman/kısa roman/ uzun öykülerde ele alınan sorunlar ve işlenen temaların Cumhuriyet Dönemi romancıları tarafından zenginleştirilerek ve derinleştirilerek devam edeceğine değinilmiştir (Gündüz, 2013: 577).

Sonuç bölümünden sonra bibliyografya, yararlanılan kaynaklar ve dizin bölümlerine yer verilmiştir.

İkinci Meşrutiyet Romanı 1908-1918 Yapısal ve Tematik İnceleme adlı çalışmasından dolayı Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ'ü kutlar çalışmalarının devamını dileriz.